

ამერიკის შეერთებულ შტატებში მცხოვრები ქართველი ემიგრანტების ღირებულებები

სოფიო ივანიძე
სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

მიგრაციის პროცესში პიროვნების ღირებულებითი სისტემა ტრანსფორმირდება იმ სოციალური ურთიერთობებისა და ინსტიტუტების ზეგავლენით, რომლებიც ინდივიდს არსებულ ქვეყანაში ხვდება. ჩვენს ეპოქაშიც, ქართულ საზოგადოებასთან მიმართებაში, ემიგრაციის დროს ღირებულებების ტრანსფორმაციის შესწავლა ძალიან აქტუალური საკითხია, რადგან ბოლო ათწლეულების განმავლობაში ქართველ ემიგრანტთა რიცხვი, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, სულ უფრო და უფრო იზრდება. ასევე მნიშვნელოვანია იმის კვლევა თუ რამდენად განაპირობებს ქართული კულტურული ნორმები ემიგრანტების ღირებულებებს ან/და რამდენად ექცევიან ისინი უცხო კულტურული გარემოს გავლენის ქვეშ. აქვე საინტერესოა როგორ ითვისებენ და ეგუებიან ქართველი ემიგრანტები ახალ ღირებულებებს, რამდენად კონფორმულები ხდებიან უცხო გარემოში, რა სირთულეებს აწყდებიან სხვა ქვეყანაში ცხოვრების დროს. მნიშვნელოვანია ასევე ვიცოდეთ რა როლს ასრულებს ტრადიცია, რელიგია; ადათ-წესები და ა.შ. მათ ყოველდღიურ ცხოვრებაში.

საკვანძო სიტყვები: ღირებულებები, ემიგრაცია, პიროვნება, საზოგადოება.

RESUME

In the migration process, the person's value system is transformed by the influence of social relations and institutions the individual meets in the existing country. In our era, studying the transformation of values in relation to Georgian society is a very current issue, as the number of Georgian emigrants in the United States has increased in recent decades. It is also important to study whether Georgian cultural norms determine the values of immigrants and/or whether they are treated under the influence of a foreign cultural environment. Also, it is interesting how Georgian emigrants assimilate, master, and adapt to the new values, how conformist they become in a foreign environment, what difficulties they face when living in another country. It is also important to know what kind of role plays the tradition, the religion, the rules of Adat, etc. in their everyday life.

Keywords: Values, immigration, person, society.

შესავალი

პიროვნებისა და საზოგადოების ღირებულებათა სისტემის შესწავლა როგორც სოციალური ფსიქოლოგიის, ასევე პიროვნების ფსიქოლოგიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია. ამ საკითხით

დაინტერესება ყოველდღიურად იზრდება. ღირებულებათა იერარქია გარკვეულწილად სტაბილურად შეიძლება ჩაითვალოს, თუმცა ძველი ღირებულებების გადაფასება და ახალი ღირებულებათა სისტემების შექმნა თან სდევს გარკვეული პოლიტიკურ თუ სოციალურ-ეკონომიკურ გარდაქმნებს. მსგავსი ცვლილებები შეიძლება ასევე მოხდეს საცხოვრებელი ადგილმდებარეობის შეცვლისას.

თითოეულ ინდივიდს აქვს ღირებულებები, რომელიც მათ სხვა ადამიანებისგან განასხვავებს ან პირიქით მის მსგავს ხდის. ასევე დიდია ეთნიკურ ჯგუფზე მიკუთვნილობის განცდაც, რასაც პიროვნების ფუნქციონირებაში მნიშვნელოვანი როლის თამაში შეუძლია. საინტერესოა, რომ გლობალიზაციის ფონზე ეთნიკური იდენტობა ათწლეულების წინ გამოთქმული ვარაუდების საწინააღმდეგოდ არა თუ არ გაქრა, არამედ, პირიქით, სულ უფრო და უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს (Eller, 2009) [3].

ღირებულებების კვლევები ძალიან საინტერესოა და აქტუალურ ხასიათს იძენს, როდესაც საქმე ეხება მიგრაციას და მის თანმდევ სოციალურ და კულტურულ პროცესებთან დაკავშირებულ პრობლემებს. ამის ერთ-ერთ უმთავრეს მიზეზად შეიძლება მივიჩნიოთ ის გარემოება, რომ ემიგრანტების შემთხვევაში ღირებულებათა სისტემა ცვლილებებს განიცდის და შესაბამისად იდენტობის ტრანსფორმაციაც უფრო დინამიკურად მიმდინარეობს.

მიგრაცია არის სოციალური ცვლილების პროცესი, როდესაც ინდივიდი, მარტო ან სხვების თანხლებით, ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების, განათლების, პოლიტიკური შეხედულებების და სხვა მიზეზების ან/და მიზეზების გამო, ტოვებს ერთ გეოგრაფიულ მდებარეობას და სამუდამოდ სახლდება სხვა გეოგრაფიულ მხარეში [4].

სტატიის ძირითადი მიზანი არის ამერიკის შეერთებულ შტატებში მცხოვრები ქართველების ღირებულებების მცირე კვლევის შედეგების გაცნობა.

ძირითადი ნაწილი

ღირებულებები არის რწმენები, რომელთაც ინდივიდი ქცევის, ქმედების სტანდარტად მიიჩნევს. ისინი კოგნიტური სტრუქტურებია, მაგრამ გააჩნიათ ქცევითი და აფექტური განზომილებები. ღირებულებები ყალიბდება იმისათვის, რომ ინდივიდებმა საკუთარი მოთხოვნილებები სოციალურად მისაღები გზით დაიკმაყოფილონ. აქედან გამომდინარე, ღირებულებების ქცევით ასპექტებს აყალიბებს კულტურული კონტექსტი, რომელშიც ისინი ვითარდებიან. ინდივიდის ღირებულებები მისი თვითშეფასებისა და სხვების შეფასების საფუძვე-

ლია და მთავარ როლს თამაშობს პირადი მიზნების ჩამოყალიბებაში [2].

ღირებულება კულტურის კომპონენტია, კულტურა არ არსებობს ღირებულებათა სისტემის გარეშე და პირიქით. ღირებულება ესაა პრინციპი ან სტანდარტი, რომელსაც ალიარებს ინდივიდი, ჯგუფი ან საზოგადოება. გამოხატავს ადამიანის რწმენას, შეხედულებებს, იდეალებსა თუ ეთიკურ სტანდარტებს, რომლებიც საფუძვლად უდევს მისი ცხოვრების სტილს. ღირებულებები, ხშირ შემთხვევაში, განსაზღვრავენ ადამიანის ქცევას სხვადასხვა სიტუაციაში და გავლენას ახდენენ მის გადამწყვეტილებებზე [2].

1981 წლიდან დღემდე ტარდება „ღირებულებათა მსოფლიო გამოკითხვა“¹ და „ევროპულ ღირებულებათა გამოკითხვა“² მსოფლიოს 90-ზე მეტ ქვეყანაში, რ. ინგლჰარტის, გ. ჰოფსტედესა და შ. შვარცის ხელმძღვანელობით. მიღებულ ემპირიულ მონაცემებზე დაყრდნობით რ. ინგლჰარტმა მოდერნიზაციისა და პოსტმოდერნიზაციის თეორია ჩამოაყალიბა, რომელიც განასხვავებს ტრადიციულ, გარდამავალ და განვითარებულ საზოგადოებაში გაზრდილ სამ თაობას. ისეთ პირობებში გაზრდილი ადამიანი, სადაც სასიცოცხლო მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება პრობლემატური იყო, ორიენტირებულია თვითგადარჩენის ღირებულებებზე. მაგრამ თუ ის ნორმალურ ეკონომიკურ პირობებში ცხოვრობს, თვითგადარჩენის ღირებულებები სეკულარულ-რაციონალისტურით იცვლება (მოდერნიზაცია). კეთილდღეობის პირობებში გაზრდილი ამ თაობის შვილები ორიენტირებულები არიან უფრო ფართო ჰორიზონტის ღირებულებებზე, ანუ არა თვითგადარჩენისა, არამედ თვითგამოხატვისა (პოსტმოდერნიზაცია). ამრიგად, ღირებულებათა სისტემა მჭიდრო კავშირშია ეკონომიკური განვითარების დონესთან. ამასთანავე, ღირებულებათა შორის განსხვავება ეხება ორ ფუნდამენტურ ასპექტს: 1. დაპირისპირება ტრადიციულ და სეკულარულ-რაციონალურ ღირებულებებს შორის; 2. დაპირისპირება თვითგადარჩენისა და თვითგამოხატვის ღირებულებებს შორის. კვლევის შედეგების თანახმად, ყველა განვითარებული ქვეყნისათვის დამახასიათებელია აშკარად გამოხატული ორიენტაცია როგორც სეკულარულ-რაციონალურ, ისე თვითგამოხატვის ღირებულებებზე. ღარიბ ქვეყნებში კი, პირიქით, აქცენტი გადატანილია ტრადიციულ და თვითგადარჩენის ღირებულებებზე. საშუალო შემოსავლის მქონე ქვეყნები შუალედურ ადგილს იკავებს. ამასთანავე, ავტორი ალიარებს კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელობას ღირებულებათა სისტემის ფორმირებაში, თუმცა დარწმუნებულია, რომ ეკონომიკურ განვითარებას მნიშვნელოვანი შედეგების მქონე ცვლილებები მოჰყვება³ [1].

„ევროპულ ღირებულებათა გამოკითხვაში“ გამოყენებულია შ. შვარცის მიერ შემუშავებული ახალი თეორიული და მეთოდოლოგიური მიდგომა, რომე-

ლიც ეფუძნება როკიჩის კონცეფციას ტერმინალურ და ინსტრუმენტულ ღირებულებათა არსებობის შესახებ და შვარცის კონცეფციას ღირებულებათა მოტივაციური მიზნისა და საბაზო ადამიანურ ღირებულებათა უნივერსალური ხასიათის შესახებ. შვარცის თანახმად, ღირებულებებს შორის განსხვავების საფუძველია მათ მიერ გამოხატული მოტივაციური ტიპი. ამიტომ ცალკეული ღირებულებები მათი ძირითადი მიზნის მიხედვით დაჯგუფებულია 10 მოტივაციურად განსხვავებულ ტიპად⁴ [1], ესენია:

1. **ძალაუფლება** - მოტივაციური მიზანია სოციალური სტატუსის, პრესტიჟის, დომინანტური პოზიციის მიღწევა-შენარჩუნება სოციალური სისტემის ფარგლებში;

2. **მიღწევა** - პირადი წარმატების მიღწევა არსებული სოციალური სტანდარტების შესაბამისად, ანუ სოციალური კომპეტენტურობის გამოვლენა, მაგრამ არა მთელი სისტემის, არამედ უშუალო ურთიერთქმედების წრის ფარგლებში;

3. **ჰედონიზმი** - სიამოვნება, ხორციელი ტკბობა, სიცოცხლით ტკბობა;

4. **სტიმულაცია** - სიახლისა და ღრმა გაცნობის საკენ სწრაფვა, სიახლის მიღების მზაობა;

5. **დამოუკიდებლობა** - აზროვნებისა და მოქმედების ხერხების არჩევანის თავისუფლება;

6. **უნივერსალიზმი** - საყოველთაო თანასწორობის, ყველა ადამიანის კეთილდღეობას შენარჩუნება და ბუნებაზე ზრუნვა;

7. **კეთილგანწყობა** - უნივერსალიზმთან შედარებით ეს უფრო ვიწრო „პროსოციალურ“ ღირებულებათა ტიპია. მოტივაციური მიზანია გარემომცველ ადამიანების, საკუთარი სოციალური ჯგუფის კეთილდღეობის შენარჩუნება-გაძლიერება;

8. **ტრადიციულობა** - კულტურული და რელიგიური ტრადიციების, ადათ-წესების პატივისცემა-მხარდაჭერა, გარკვეული იდეების შეწყნარება-ალიარება. ტრადიციების შესაბამისი ქცევა არის ჯგუფური სოლიდარობის სიმბოლო, ღირებულება ერთიანობის გამოხატვა და გადარჩენის გარანტია;

9. **კონფორმულობა** - სხვებისთვის საზიანო ან სოციალური მოლოდინის შეუსაბამო, აგრეთვე უარყოფითი სოციალური შედეგის მქონე განზრახვის ქმედების შეზღუდვა;

10. **უსაფრთხოება** - მოტივაციური მიზანია საზოგადოების, ოჯახისა და საკუთარი უსაფრთხოება, საზოგადოებისა და ურთიერთობების სტაბილურობა.

წინამდებარე კვლევის მიზანია ამერიკის შეერთებულ შტატებში მცხოვრები ქართველი ემიგრანტების სხვადასხვა თაობის ღირებულებების აღწერა. თაობათა, სქესის, განათლების დონისა და ემიგრაციის ხანგრძლივობას შორის განსხვავების დადგენა. საკითხის შესწავლის მიზნით გამოყენებულია რაოდენობრივი კვლევის მეთოდოლოგია, კერძოდ, კი შვარცისა და ბილსკის ღირებულებების საკვლევი ტესტი.

ძირითადი კითხვარის გარდა, კვლევის მონაწილეებმა შეაფასეს დამატებითი კითხვარი, რომლის მიზანი იყო სოციალურ-დემოგრაფიული მაჩვენებლების შეფაროვნა: სქესი, ასაკი, განათლება და ამერიკის შეერთებულ შტატებში ცხოვრების ხანგრძლივობა. გამოკითხვა ჩატარდა 2021 წლის აპრილიდან ივნისის ჩათვლით ამერიკის შეერთებული შტატების, შტატ ნიუ იორკში. რესპონდენტებს წარმოდგენენ აღნიშნულ შტატში მცხოვრები ქართველი ემიგრანტები. ამ ეტაპზე გამოკითხა 136 რესპონდენტი. აქედან 50 მამაკაცი და 86 ქალი. ორივე ჯგუფი დავყავით 4 ასაკობრივ (21 წლიდან 30 წლამდე; 31-დან 40-მდე; 41-დან 50-მდე და 51-დან 60 წლამდე), 4 განათლების (არასრული საშუალო; საშუალო; არასრული უმაღლესი და უმაღლესი) და ემიგრანტობის ხანგრძლივობის 3 (1-დან 5 წლამდე; 6-დან 10-მდე და 11-დან ზევით) ქვე-ჯგუფად. ამ ეტაპისათვის 136-დან შეირჩა მხოლოდ უმაღლესი განათლების (რადგან ასიდან მხოლოდ ოთხ რესპოდენტს ჰქონდა განათლების სხვა დონე) მქონე 96 რესპოდენტი (48 მამაკაცი და 48 ქალი). კვლევა ჩატარდა როგორც პირდაპირი ინტერვიუების, ისე ონლაინ რეჟიმში. კითხვარის შევსების პროცესში ინტერვიუერებს საშუალება ჰქონდათ კარგად და სიღრმისეულად გაეაზრებინათ კითხვარის ყოველი დებულება და გაუგებრობის შემთხვევაში დაესვათ კითხვა.

დასკვნა

შვარცის მიერ შემუშავებული მეთოდის მიხედვით, კითხვარში წარმოდგენილი 57 ღირებულება (30 ტერმინალური და 27 ინსტრუმენტული) დაჯგუფებულია 10 ნორმატიული იდეალების მიხედვით, რომლებიც თავის მხრივ დაჯგუფდნენ რესპოდენტთა 24-ვე ჯგუფის მონაცემების მიხედვით (12 მამრობითი და 12 მდედრობითი). ეს ჯგუფები ასევე დავყავით ქვეჯგუფებად სქესის, ასაკის, განათლების და ამერიკის შეერთებულ შტატებში ცხოვრების ხანგრძლივობის მიხედვით.

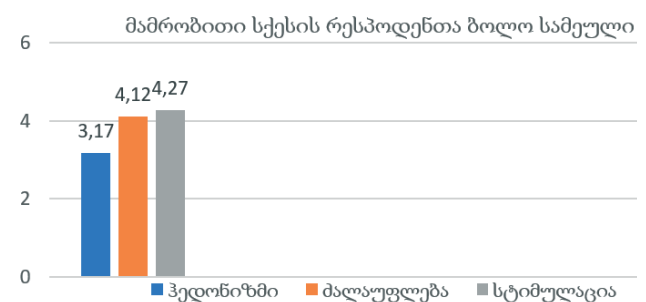
მოცემული სტატიისთვის გამოყენებულ იქნა მხოლოდ სქესის ქვეჯგუფის მონაცემები. სქესის მიხედვით დაჯგუფებული რესპოდენტთა 24-ვე ჯგუფის საერთო მონაცემების საშუალო განაწილება მოხდა შემდეგნაირად (იხ. სქემა 1-4):

კონფორმულობა - საზოგადოებისთვის მისაღება ისეთი ქცევა, რომ არ შევიდეს კონფლიქტში სხვა ადამიანებთან ან ჯგუფებთან, ზიანი არ მიაყენოს მისი ქცევებით სხვებს, მოერგოს იმ გარემოს სადაც უწევს ყოფნა. განსაკუთრებით ეს კარგად ჩანს უცხო ქვეყანაში ემიგრაციის პირობებში მცხოვრები პირების მაგალითზე. ემიგრანტებს არ სურთ პრობლემების შექმნა ძალოვან სტრუქტურებთან, სხვა კულტურის მქონე გარემომცოვებთან და ა.შ. ეს შეიძლება გამოწვეული იყოს სამეგრაციო სტატუსით, ენის ბარიერის და სხვა გარემოებების გამო.

უნივერსალიზმი - ინდივიდები არსებობენ ისეთ

სოციალურ გარემოში, სადაც მნიშვნელოვანია ზოგად საკაცობრიო ღირებულებები, რაც თავის მხრივ აყალიბებს უნივერსალიზმს და ზოგადკულტურული ფასეულობების, ტოლერანტობის, ბუნების საკეთილდღეო გამგებანობის ჩამოყალიბებას. უნივერსალიზმი ძირითადად გამომდინარეობს იმ აღზრდა-განათლების დონიდან და იმ სოციალური პირობებიდან, სადაც ცხოვრობს ეს პიროვნება. გამომდინარე ა.შ.შ. შიდა ჰუმანური პოლიტიკისა ადვილად წარმოსადგენია რატომ არის უნივერსალიზმის მაღალი მაჩვენებელი ემიგრანტებში.

უსაფრთხოება - საზოგადოების, ურთიერთობებისა და self-ის სტაბილურობის დაცვა. ემიგრანტების უსაფრთხოების მაღალი მაჩვენებელი გამოწვეულია იმ სოციალურ-ეკონომიკური ვითარებით, რაც არსებობდა იმ სოციალურ სადაც რესპოდენტები ცხოვრობდნენ. საქართველოში არსებული მუდმივი არასტაბილური მდგომარეობა რესპოდენტების უმრავლესობას საკუთარ თავზე აქვს გა-

მოცდილი. საკმაოდ მნიშვნელოვანია ა.შ.შ. სახელმწიფოს მიდგომა და დამოკიდებულება თითოეული მოსახლის მიმართ, რაც გარკვეული უსაფრთხოების გრძნობის არსებობას უზრუნველყოფს, ეს კი ემიგრანტებში უსაფრთხოების შეგრძნებას განაპირობებს.

კეთილგანწყობა - კეთილგანწყობა მიეკუთვნება კოლექტივისტურ ღირებულებებს, რომელიც ზოგადად ადამიანის ბუნებაშია. ეს მახასიათებელი დამახასიათებელია სოც.კულტურის და ტრადიციების მქონე ქვეყნების წარმომადგენლებისთვის. ეს არის ზრუნვა ადამიანების კეთილგანწყობაზე. ემიგრანტების მიმართ ა.შ.შ.-ის სახელმწიფოს კეთილგანწყობაც აისახება თითოეულ ემიგრანტზე, რაც იწვევს შესაბამის უკუკავშირის არსებობას.

მიღებული მონაცემების ბოლო სამეულში ორივე სქესის ჯგუფის პასუხები თითქმის იდენტურია:

ძალაუფლება - ეს არის სოციალური სტატუსი, დომინანტობა ადამიანებსა და რესურსებზე. გაიგივებულია ბოროტებასთან, რაც საზოგადოებისთვის არის მიუღებელი. ისეთ ლიბერალურ სახელმწი-

ფოში, როგორიც ა.შ.შ.-ია, ძალაუფლების დემონსტრირება არაკანონიერ და არაეთიკურია, რაც თითოეული ემიგრანტისთვის აშკარა და მისაღებია.

სტიმულაცია - მიეკუთვნება ინდივიდუალისტურ ღირებულებებს და ძირითადად სიახლის მიღებისადმი ლიაობას ნიშნავს. მიუხედავად იმისა, რომ ემიგრაციის შემდეგ ქართველი ემიგრანტების უმრავლესობა თავს უფრო თავისუფლად გრძნობს, ვიდრე ემიგრანტობამდე, მაინც გარკვეული შიში შეინიშნება სიახლეების მიმართ. ეს შეიძლება გამოწვეული იყოს იმ ადათ-წესების, ტრადიციების და განათლების მეთოდის ზეგავლენით, რითაც აღიზარდნენ საქართველოში.

ჰედონიზმი - ორივე ჯგუფის მონაცემებით ჰედონიზმა მიიღო ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი. ეს ღირებულება თავისი მნიშვნელობით განცხრომაში მყოფ, მხოლოდ საკუთარ თავზე ორიენტირებულ ადამიანს ახასიათებს. ემიგრაციაში იშვიათად თუ მოიძებნება ისეთი ადამიანი, რომელსაც თუნდაც სამშობლოში, არავინ ჰყავდეს საზრუნავი და მხოლოდ საკუთარ თავზე იყოს ორიენტირებული.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კ. კოპალიანი, ე. ჩომახიძე, შ. ლორთქიფანიძე „ქართული საზოგადოების ღირებულებათა სისტემის თავისებურებები“. ჰუმანიტარულ და სოციალურ-პოლიტიკურ მეცნიერებათა სერია. სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები XI. გვ. 526-527 (1 www.worldvaluessurvey.org. ;
2. <http://staff.um.edu.mt/aabe2/EVS.htm>;
3. Р. Инглхарт, К. Вельцель. Модернизация, культурные изменения и демократия: Последовательность человеческого развития. М., 2011; *electronuli versia*: <http://downloads.pavroz.ru/files/InglehartWelzelModernization.pdf>;
4. В. Н. Карандашев. Методика Шварца для изучения ценностей личности. СПб., 2004)
5. <http://intermedia.ge/სტატია/77990-ღირებულებების-ფორმირება-და-მათი-გავლენა-პროფესიის-არჩევაზე/2/>; 25 სექტემბერი, 2016
6. Eller, J. D. (2009). Cultural Anthropology Global forces Local Lives. New York, USA: Routledge.
7. Migration, distress and cultural identity. Dinesh Bhugra Section of Cultural Psychiatry, Institute of Psychiatry, London, UK. <https://www.semanticscholar.org/paper/Migration%2C-distress-and-cultural-identity.-Bhugra/ad37e30740f7552f52cce840f7fec9bab40d496c>